

HET AGNUS DEI ALS BESCHERMER TEGEN ALLE ONHEIL

Zowel bij mijn ouders als bij mijn grootouders hing een Agnus Dei aan de muur in één van de kamers. Er werd ons wel gezegd dat dit een Agnus Dei was, maar de betekenis en de geschiedenis daarrond bleef voor ons een raadsel. Lange tijd na het overlijden van mijn grootouders kwam ik via mijn vader in het bezit van hun Agnus Dei en nog veel later ben ik op zoek gegaan naar de oorsprong en de betekenis ervan.

OORSPRONG

Volgens historici bestond het wijden van een Agnus Dei reeds in de VIIIe eeuw. Dáárvoor was het al de gewoonte om vanaf de IVe eeuw hetgene wat restte van de paaskaars in kleine stukjes te snijden, te verdelen en mee te geven met de gelovigen.

In Rome werden dan in een latere periode schijven bijenwas, waarop een stempel met de afbeelding van het Lam Gods ingedrukt werd, bij de gelovigen verspreid. In de VIe eeuw reeds gaf Paus Gregorius de Grote (590-604) zulk een schijf als geschenk aan Theolinde, de Koningin der Longobarden.

Paus Urbanus V (1362-1370) zond er enige naar de Bizantijnse keizer Ivan Paléologue samen met een brief waarin de kracht van het wassen medaillon beschreven werd.

RITUS EN GEBRUIK

In de middeleeuwen was de voorbereiding van die wassen medaillons voorbehouden aan de onderdiakens van het pauselijk paleis. Thans komt dit toe aan de Cisterciënzerpaters die in het monasterium van de H. Bernardus te Rome wonen.

Bij de wijding van de was gebruikt de Paus gewijd water waarin balsem en chrisma (gewijde zalfolie) is toegevoegd. Hij smeekt in de gebeden bij deze wijding, dat al diegenen die deze Agnus Dei zou aanschouwen, aanraken of dragen een ganse reeks weldaden zou bekomen.

Een document uit 1825 stelt dat dan *de boze geesten beven en vluchten, de*

hagel zal smelten, de winden stillen, de onweders wegdrijven, de winden, bliksems en tempeesten verdreven worden.

Dat de moeders gezegend worden en haar kinderen gelukkig ter wereld komen.

Verder dat men bevrijd wordt van *tegenslag, ziekten, zeestorm, brand en overstroming, van de schrik van mensen en duivels, van een onvoorziene dood, kortom van alle gevaren en kwaad.*

Al deze genaden bekomt men van God, door de kracht, de gebeden en de zegen van de Paus.

Men schrijft er bij dat het soms wel gebeurt dan men niet bekomt wat men verlangt, maar men schrijft dit toe aan een gebrek aan geloof en godsvrucht of omdat het niet zalig zou zijn.

WIJDING VAN DE WAS

De wijding van de was voor een Agnus Dei gebeurt slechts tijdens het jaar van de pausverkiezing en dan om de zeven jaar van het pontificaat, alsook tijdens een Heilig Jaar. Het wordt gewijd op Witte Donderdag en op de zaterdag vóór Beloken Pasen uitgedeeld.

Als bewijs daarvan wordt de naam van de regerende Paus in de was afgedrukt.

EEN AGNUS DEI VAN 1929

Deze Agnus Dei kregen mijn grootouders Leon De Keyser (1879-1946) en Leonie Soenen (1880-1948) – uit de Jan Verspeyenstraat te Gent – ter gelegenheid van hun Zilveren Bruiloft op 31 mei 1929 en is dus 73 jaar oud.

Grootvader was geen onbekende op de St.-Elisabethparochie. Hij werkte als architect geregeld voor de Zusters Arme Claren Coletienen, zo o.m. voor het Monasterium Bethlehem aan het St.-Elisabethplein te Gent waar zijn oudste vier zonen er ook om beurt dagelijks als misdienaar fungeerden.

Dit kunstwerkje in goudkleurige kader (25 mm) onder glas, meet 32 bij 26 cm en het wassen ovalen medaillon meet 10,5 bij 8,5 cm (zie verkleinde afbeelding hierbij).

Op het eigenlijke Agnus Dei in bijenwas waarop het H. Hart met een kruis op de schouder staat afgebeeld leest men op de rand *Nil sit dulci magis quam corde quiescere Jesu (niets is zoeter dan het hart van Jezus te zoeken)* – Pius XI - P. M., (Pontifex Maximus).

In dit geval werd de was dus gewijd door Paus Pius XI in het heilig jaar 1925. Omdat het Heilig Jaar pas plechtig geopend werd op 3.7.1925 had de waswijding wellicht plaats op Witte Donderdag daaropvolgend in 1926.

Paus Pius XI, (Achille Ratti) °Desio (Milaan) op 31.5.1857, werd tot paus verkozen op 6.2.1922 en overleed in Vaticaanstad op 10.2.1939.

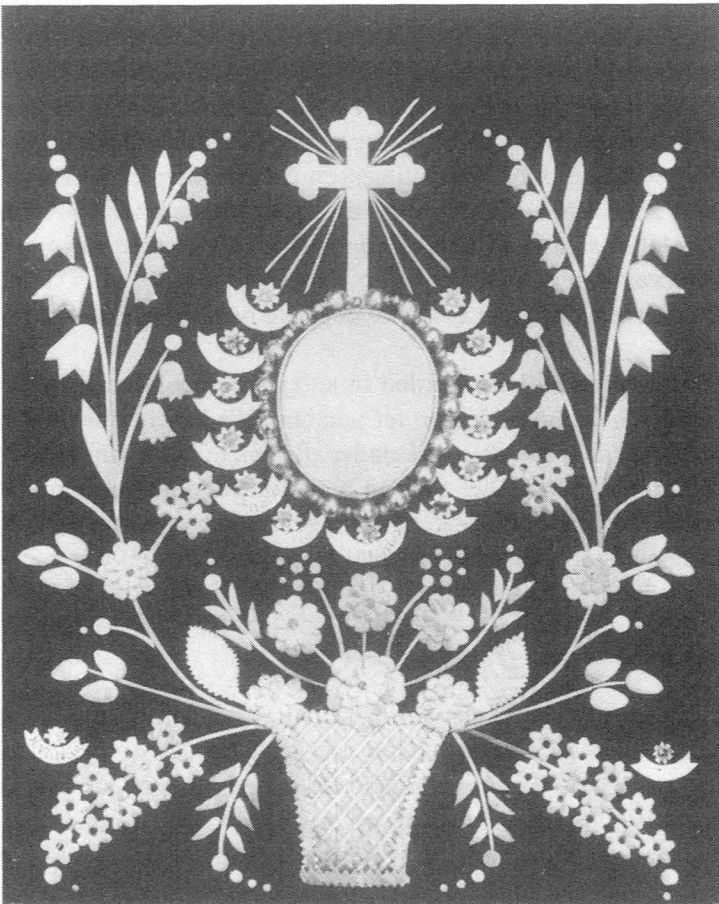
Agnus Dei uit 1929.

Het Agnus Dei van mijn grootouders De Keyser-Soenen is rijkelijk versierd met zilveren parels rond het medaillon en fijn gepreegde en secuur uitgesneden bloempjes en blaadjes uit haverstroo en werd op zwarte velours bevestigd.

Rond het medaillon staan de namen van 25 heiligen met telkens hun relikwie op een zilveren bloempje bevestigd. Het zijn bovenaan T(rès). s(ainte). v(ierge). Maria, S. Joseph, daaronder de doopnamen en patroonheiligen van het echtpaar zelf S(aint). Léon, S. Léonie en hun elf in leven zijnde kinderen op dit moment: S. René, S. Fernand, S. André, S. Gilbert, S. Willy, S. Denise, S. Suzanne, S. Marguerite, S. Roger, S. Léonce, S. Thérèse, verder andere populaire heiligen als: S. Paul ap., S. Curé d' Ars, S. Antoine, S. Claire, S. François, S. Colette, S. Anne, S. Donat, S. Laurent, en onderaan verspreid nog eens 8 heiligen: S(ainte). Cecile, S. Barbe, H. J. Berchmans, S. Ursule, S. Rose, Clou Pascal, S. Agnes en S. Victoire.

EEN AGNUS DEI VAN 1938

Een tweede Agnus Dei in familiebezit betreft deze van mijn ouders André Dekeyser (1909-1990) en Isabelle Dekesel (1915) dat nog steeds door mijn moeder bewaard wordt. Het is meer dan 64 jaar oud en zij ontvingen het eveneens als geschenk van de Zusters Arme Claren Coletienen uit het Monasterium Bethlehem, maar dan ter gelegenheid van hun huwelijk op 10.9.1938. Het zit eveneens in een goudkleurige kader (25 mm) van 21 x 26 cm en heeft zowat dezelfde stijl als de voorgaande, alhoewel minder rijkelijk versierd (afbeelding verder). Het eigenlijke Agnus Dei (het wassen zegel van 38 x 46 mm) draagt de beeltenis van het lam met een vaandel. De tekst zelf is bijna onleesbaar geworden, maar ik dacht te lezen *Ecce Agnus Dei qui Tolis P(ecata) M(undi)*. - *Pius XI P(ontifex) M(aximus), An. XII (?)*. In dit geval werd de was dus eveneens gewijd door Paus Pius XI, wellicht

Agnus Dei uit 1938.

zeven jaar na het Heilig Jaar 1925, wellicht op Witte Donderdag 1932. Het is me echter niet duidelijk naar wat Ann. XII verwijst. Mogelijk moet dit Ann. VII of XIV gelezen worden. Indien dit verwijst naar het 7e of 14e jaar van het pontificaat, datum waarop deze Agnus Dei werd gewijd, dan betekent dit 1929 of 1936. In het Heilig Jaar 1925 werd de was ook al eens gewijd en zeven jaar daarna is dan 1932.

Het wassen zegel van het Agnus Dei Dekeyser-Dekesel is afgezoomd met gouden parels en daarrond staan de namen van 15 patroonheiligen: O.-L.-Vrouw en H. Joseph; H. Andreas en H. Isabelle (het bruidspaar); de H. Leon en H. Leonie (ouders van de bruidegom) en H. Theophile en H. Mathilde (ouders van de bruid). Verder ook nog de H. Donatus, H. Clara, H. Antonius, H. Barbara, H. Coleta, H. Victoria en H. Theresia.

ANDERE TOEPASSINGEN

De Agnus Dei's zoals hiervoor beschreven, zijn echte juweeltjes en zitten in een kader onder glas ter bescherming. Deze die ik ken zijn bijna allen door de Arme Claren Coletienen gemaakt en ingekaderd en waren bestemd ter bescherming van de woning en het ganse gezin. Er zijn ook kaders gemaakt door Begijnen (Gent) en door Karmelietessen (in Antwerpen). Mevrouw Dengis verwijst me zelfs naar het klooster van de Zusters Ongeschoeide Karmelietessen van Ivanic ter oosten van Zagreb (Yugoslavië) die eveneens Agnus Dei's onder glas vervaardigen.

De kerk adviseert dat ze in een welvoeglijke omgeving moeten opgehangen worden.

Andere wassen medaillons worden in stukjes verdeeld en in zakjes genaaid om het op het lichaam te dragen ter persoonlijke bescherming of worden op het lichaam van de zieke gelegd. Zonder afbreuk te doen aan de eerbied tegenover het Agnus Dei mag het zelfs in het vuur gegooid worden zoals b.v. bij brandrampen of mag het bij overstromingen in het water worden gegooid.

Kortom, de christen moet zelf een beetje uitmaken hoe en wanneer dit gewijd voorwerp moet gebruikt worden.

SYMBOLIEK

Het Latijns woord Agnus Dei betekent letterlijk Lam Gods en volgens Van Dale is dit een afbeelding van een lam met kruisvaan als zinnebeeld van Jezus' zoenoffer, maar ook *ovaal medaillon van witte was, met het lam Gods op de ene, en de beeltenis van een heilige op de andere zijde (door de paus gewijd)*. De was - waarvan het Agnus Dei is gemaakt - is het product van een maagdelijke honingbij en symboliseert de menselijke natuur van de heer Jezus, geboren uit de onbevleete Maagd Maria.

Zoals alle christelijke en gewijde symbolen haalt het Agnus Dei haar kracht uit het gebed en de zegening door de kerk, en veel hangt af van de geestelijke ingesteldheid van diegene die er zijn of haar toevlucht tot zoekt.

De afbeelding van het Lam zelf doet ons herinneren aan het Lam Gods, aan Christus als verlosser en zaligmaker, die voor ons gestorven is op het kruis. Het parfum van de balsem, dat bij het wijwater wordt gevoegd, verwijst naar de christen mens die door zijn voorbeeldig leven de heerlijke geur van Christus overal moet verspreiden.

De onderdompeling van het Agnus Dei in het wijwater heeft dezelfde betekenis als bij het doopsel en symboliseert de wedergeboorte van God, bron van geestelijke genade en bijstand op de aarde.

Erik DEKEYSER, Gent.

BRONNEN:

- Standaard Jaarboek 1925, blz. 214.
 - Avonden in het Begijnhof, t.g.v. 100 jaar St.-Amandsberg, 1972, blz. 41.
 - Prof. Timmers: Christelijke Symboliek en Iconografie, 1978.
 - Met dank voor de informatie mij bezorgd door mevrouw Angelique Formesyn, mevrouw Dengis en mevrouw Angeline De Vlieger.
-